

Molitva za smrt metkom

Svedočanstvo o strahotama iz Omarske

Magnetofonski zapis jedne od dve učesnice panela na Svetskom kongresu UN o ljudskim pravima u Beču, o srpskom logoru Omarska u BiH. Iako je svedočenje bilo javno, pred međunarodnim auditorijumom i medijima, zbog sigurnosti neće se otkrivati ime žene, stare 50 godina, sa visokom stručnom spremom, muslimanske nacionalnosti, čije svedočanstvo sledi

U području oko mog grada Prijedora postojala su tri koncentraciona logora, Omarska, Kerten i Trnopolje. Ispričaću vam svoje iskustvo iz koncentracionog logora Omarska u kome sam bila tri meseca.

Odvedena sam u logor devetog šestog prošle godine, i u logoru sam bila do trećeg osmog, kada sam zajedno sa koleginičama zatvorenicama prebačena u jedan drugi logor, u Trnopolje. U stvari, Srbi su ovaj logor zvali Sabirni centar. To je bio logor, bezbolniji, sa nešto blažim tretmanom u tom smislu što su članovi porodica mogli dolaziti u posjete i moglo se nešto pojesti što oni donesu.

Kada sam bila dovedena u taj logor jednostavno sam bila šokirana: nisam ni bila svjesna kuda me vode, jer mi srpske vlasti ništa nisu rekle. Kada sam došla u logor vidjela sam jako puno muškaraca. U Prijedoru sam bila čula da postoji taj logor, ali nisam znala da tamo vode žene, mislila sam da je on samo za muškarce. Međutim, tamo sam zatekla još tri žene iz jednog malog mjesta koje se zove Kozarac i koje je udaljeno od Prijedora 12 kilometara.

Omarska je u mirnodopskim uslovima bio rudnik željezne rude. Međutim, kada su Srbi okupirali područje mog grada, tu su otvorili logor. Prvi dan sam bila na saslušanju. Ništa pismeno nisam dobila zašto

su me zatvorili. Ispitivala su me dva inspektora, koje ja inače poznajem od prije. Prvo što su me pitali i što mi je bilo čudno je bilo da li ja znam da je referendum za suverenu Bosnu i Hercegovinu falsifikovan. Vi vjerovatno znate da je međunarodna zajednica nezavisnim organima vlasti Bosne i Hercegovine postavila uvjet: sprovođenje referenduma. Referendum je sproveden uz kontrolu međunarodne zajednice. Šezdeset i četiri posto biračkog tijela u Bosni i Hercegovini se izjasnilo za suverenost, nakon čega je slijedilo priznanje Bosne i Hercegovine od međunarodne zajedice.

Naravno, inspektori su rekli da je bolje da sve priznam. Ja nisam znala šta treba priznati, rekli su da ću tako prije izaći iz logora. Rekli su da će to biti jedan kratki informativni razgovor. Taj informativni razgovor je trajao dva meseca.

Kada je završeno to nekakvo ispitiva-

nje poslana sam dolje u restoran gdje sam odmah dobila radnu obavezu — ja to zovem prinudni rad — zajedno sa još ove tri žene koje sam tu našla. Naime morala sam cijeli dan, ujutro od šest sati do osam naveče raditi u tom restoranu u kojem su svi zatočenici logora jednom dnevno morali jesti.

Svaki dan su ljudi dovoženi u logor. Većinom sam te ljude osobno poznavala. Brojke koje u mojoj glavi stoje su: pet tisuća muškaraca, dvjesto četrdeset muške djece od 11, 12, 13, 14 godina i trideset šest žena. Na udaru srpskih vlasti poslije okupacije najviše su bili intelektualci. Većina intelektualaca, mogu komotno reći gotovo svi muslimanske i hrvatske nacionalnosti, bila je ubijena ili u koncentracionim logorima. Zatim, pripadnici hrvatskih i muslimanskih stranaka, zatim ljudi koji su nešto značili u gradu.

Ja sam cijelo vrijeme boraveći tamo u

tom logoru pokušavala složiti neki mozaik, pronaći neku logiku kojom se ljudi privode. Ali, bilo je i običnih ljudi i onih koji nisu bili značajni a bili su tu dovođeni. Starosna struktura je bila od maloljetnih osoba do ljudi sa sedamdeset, osamdeset godina, bosih, iznemoglih.

U taj restoran u kojem smo mi žene radile, dok smo izvršavale tu svoju radnu obavezu, dolazili su zatvorenici u grupama od trideset. Obrok se sastojao od jednog komadića kruha i nešto malo kuvanog jela, obično graha. To je naravno bilo nedovoljno, ljudi su padali u nesvjest od gladi, djeca najviše. Međutim bilo je najgore što se taj obrok morao pojesti za dvije minute, jer kada ga ne biste pojeli u tom kratkom roku bili biste pretučeni na licu mjesta — tako su mnogi ljudi podlegli tu u tom restoranu, ispred nas.

U logoru se pila voda, koja je inače u logorima zabranjena. To je bila voda koja

služi za ispiranje ruda. Ona je stvarala probleme, poslije, preživjeli logoraši su imali tegobe sa bubrezima.

Najteže je bilo nama ženama što smo morale pored obaveza u restoranu i pranja sudova, brisati svakodnevnu krv u onim kancelarijama u kojima su se vršila ispitivanja zatočenika. Naime mi žene smo i spavale u dvije sobe gdje su se svakodnevno vršila ispitivanja. Najmlađa žena je bila od osamnaest godina, najstarija šezdeset osam. Bilo je mnogo detalja, šokantnih detalja koje sam vidjela i preživjela, međutim ima nekih koje ne mogu nikad zaboraviti pa ću par tih koji su mene potresli pokušati da vam dočaram.

Jednom prilikom smo sjedile u kuhinji restorana — pošto nas je bilo puno, nas trideset i šest, nismo sve isto zajedno radile nego bi se dogovarale da jedan dan jedna osoba pere sude a druga da radi druge poslove, da čisti — ušao je pijani četnik koji inače nije bio stražar. Izvadio je nož i počeo da urezuje srpski križ po licu jedne od mladih djevojaka. Mi ostale smo ćutale i čekale da to isto uradi i nama. Kroz glavu nam je prolazilo, kakva je to sreća da je žrtva ona a ne mi.

Drugi put je došao drugi četnik. Izdvojio je jednu mladu koleginicu sa velikim grudima. Stavio ju je da sjedi, odsekao joj bluzu tako da su joj grudi bile naslonjene na sto i sporim pokretima rezao po njenim grudima.

Takođe su gasili cigarete po rukama, boli nas bodljikavim žicama i što je najtragičnije svaki dan smo preživljavale gledajući klanja. Te sprave za mučenje koje sam tamo vidjela, to su bili teški željezni pred-

meti, velike gumene cijevi, specijalni kablovi... i kada sam vidjela šta se sve dešava sa ljudima molila sam se u sebi samo da me ubiju metkom, jer tamo metkom najmanje ubijaju.

Od tih stravičnih tortura, od tih teških života prosječno sto do, dvjesto ljudi je umiralo dnevno. Svaki dan ti mrtvi ljudi su bacani po livadama, trpani su u kamione, tako da su kamioni svakodnevno po nekoliko puta te mrtve odvozili; zaista, ja ne znam kuda, mi nismo smjeli to puno ni gledati. Međutim postoje nekakve indicije da su ti mrtvi ljudi bacani u jame u kojima je već završena eksploatacija rude, i da su zatrpavani da bi se uništili tragovi.

Imam jako malo riječi da vam pred očima dočaram jačinu svega što se tamo dešavalo ali ću vam sada ispričati šta se nama ženama događalo.

Takođe ne mogu jedan detalj zaboraviti, kada su jednog dana dovezli ljude iz sela oko Prijedora, to su bila uglavnom muslimanska i hrvatska sela, kada su ih fizički maltretirali do besvjesti i kada su ljude koji su još davali znake života nakupili, i naložili veliku vatru od automobilskih guma i bacali te ljude tako polu mrtve u vatru.

Mi žene smo bile smještene u dvije prostorije u kojima su srpski vojnici svakodnevno vršili ispitivanja zatočenih lica u logoru. Osamnaest žena je spavalo u jednoj sobi, osamnaest u drugoj. Svake noći, moram tako da kažem, mogao je doći koji je htio, pijan, najčešće je bio pijan, bilo koji od tih srpskih stražara koji su ćuvali logor. On bi prozvao imenom i prezimenom onu koju je htio i cijelu noć s njom radio ono što je htio.

Nismo imale riječi.

Uglavnom bi držale jedna drugu za ruku i čekale red. Nismo jedna drugoj pričale ništa. Jednostavno bile smo neme. Čutanje je nekako bio zid između nas. Izlišno je bilo govoriti. Tu nije trebalo ništa pričati. Sve je bilo jasno. Pet žena mojih koleginica koje su bile sa mnom nisu preživjele.

Malo je ljudi preživjelo logor. A i oni koji su preživjeli... to nije bilo onako kako su srpske vlasti planirale. Međutim, eto, dešava se nekada nekakvo čudo na sreću nas preživjelih. Međunarodni crveni križ, zajedno sa jednom britanskom televizijskom ekipom su iznenada najavili posjetu i nisu ostavili dovoljno vremena srpskim vlastima da bi nas mogli eliminisati. Tako su srpske vlasti jednostavno bile zatečene. To su oni poznati snimci koji su obišli cijeli svijet, oni snimci kostura živih, to je logor Omarska.

Kada je Križ i televizijska ekipa trebalo da dođu, mi smo bile prebačene u taj drugi logor koji su oni zvali Sabirni centar, Trnopolje. S nama zajedno prebačen je jedan dio preživjelih muškaraca, a drugi dio je prebačen u logor Manjača koji je registriran kao vojni logor. Kada su došli ljudi iz Crvenog Križa u logoru su našli samo sto sedamdeset zatvorenika. Prije toga su srpske vlasti u logor dovezle krevete i hranu kako bi Međunarodnom crvenom križu pokazali da prema zatočenim licima postupaju u skladu sa Ženevskom konvencijom. Međutim, mi koje smo tamo preživjele znamo da je to laž i prevara namještena pred međunarodnom zajednicom.

Iz Trnopolja najviše pamtim žene i dje-

cu. Bilo je jako puno malih beba. Svi su bili na otvorenom, uglavnom po livadama. Mi smo bile pet dana u Trnopolju, a onda smo dobile otpusnicu i kartu, potvrdu da smo bile toliko vremena, u tom sabirnom centru. Odatle su jedan dio ljudi transportirali u srednju Bosnu, Travnik, jedan je dio bio ubijen, a mi smo pušteni kući. Ja nisam mogla da odem u svoj stan jer je u njemu stanovala moja radna kolegunica Srpkinja. Inače u sve stanove ljudi koji su odvedeni u logore, drugi su useljeni.

Boravak u mom gradu je bio bolan. To je isto bila vrsta logora, možda malo bezbolnijeg. Bilo mi je ograničeno kretanje. Skrivala sam se kod prijatelja i čekala da napustim grad. Naravno, da biste izašli iz tog grada morate Srbima skupo da platite. Sve ima svoju cijenu, naravno. Uspjela sam poslije dužeg vremena da skupim novac, i da dođem do Hrvatske. Ono što sam htjela da kažem je da su Srbi u mom gradu već ostvarili svoj monstruozi plan, tu je etničko čišćenje već odavno sprovedeno. Kada bi neko od vas sada otišao tamo ne bi našao trag da je tu ikad živio muslimanski ili hrvatski narod. Naše sve bogomolje su porušene. Sva okolna muslimanska i hrvatska sela su popaljena, odavno.

Jedino ne znam šta bi mi u Bosni i Hercegovini trebali doživjeti da bi svijet reagirao. Jedno vrijeme uspavana Evropa se prodrmla zbog silovanih žena, ali to je brzo prošlo... a i sada u Bosni postoje logori, i sada se u Bosni ubija, pali se svakodnevno, svakim danom ljudi umiru, nestaju kao što nestaje i naša država.